

تبیین تأثیر طرح ابتکار کمربند-جاده چین بر ژئواکونومی ایران

زهرا حاجی‌زاده

دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه
آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

سیروس احمدی نوحدانی

استادیار جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس، تهران،
ایران

عبدالرضا فرجی راد^{۱*}

گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

حجت مهکویی

گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

DOI: 10.22067/erd.2022.74834.1095

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

چین با احیای جاده ابریشم باستانی، در قالب طرح ابتکار کمربند-جاده، که یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌های قرن است، در نظر دارد با حضور در عرصه اقتصاد جهانی، به مقابله با نظام اقتصادی تک قطبی آمریکا برود. رویکرد صرفاً اقتصادی چین، بسیاری از کشورهای مسیر طرح ابتکار کمربند-جاده را به حضور در این پروژه تشویق کرده است. این طرح تأثیرات زیادی بر کشورهای مسیر طرح از جمله ایران خواهد داشت. این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش است که جایگاه ایران در طرح کمربند-جاده چیست و این طرح چه پیامدهایی بر ژئواکونومی ایران خواهد داشت. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است و از نظر گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اینترنت و مصاحبه با صاحب‌نظران می‌باشد که در مرحله اول با استفاده از نرم افزار SPSS و در مرحله دوم با استفاده از نرم افزار میک مک ارزیابی شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد اجرای موفق طرح ابتکار کمربند-جاده، موجب افزایش همکاری‌های اقتصادی در منطقه، احیای موقعیت ژئواکونومیک ایران و حضور فعال‌تر ایران در همکاری‌های غیر غربی می‌گردد. دیدگاه‌های ضد و نقیض برخی رقیبان این طرح اقتصادی موجب شده است تا نتوانند برتری و ابتکار عمل چین در ایجاد آن را بپذیرند؛ بنابراین با نگاه جنگ اقتصادی به مقابله با این طرح پرداخته‌اند. نتایج به دست آمده از واکاوی و تبیین طرح ابتکار کمربند-جاده و شفاف‌سازی روابط اقتصادی-تجاری میان ایران و چین نشان می‌دهد علیرغم اینکه ایران در این طرح موقعیت مرکزی دارد و در مرکز جغرافیایی طرح قرار گرفته اما به‌خوبی از مزایای این پروژه بهره نبرده است.

کلیدواژه‌ها: ابتکار کمربند-جاده، ژئوپلیتیک، ژئواکونومی، چین.

^۱ - نویسنده مسئول: a.farajirad@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۹

صفحات: ۱-۲۲

مقدمه

چین کشوری است که بیش از پانصد سال، خود را در منطقه شرق آسیا محدود کرده بود، اما هم اکنون در حال بازیابی جایگاه خود هم در سطح منطقه و هم در سطح جهان است. در المپیک پکن، اولین نشانه‌های این تحول در عمل دیده شد. ابتکار کمربند-جاده، در پاسخ به مشکلات اقتصاد داخلی چین و اهداف سیاست خارجی این کشور مطرح شده است؛ اما می‌تواند به یکی از مبانی توسعه اقتصادی و همبستگی اقتصادی آسیا و جهان، و همکاری نزدیک‌تر سیاسی امنیتی در منطقه تبدیل شود.

طی بحران مالی جهانی (۲۰۰۸)، دولت چین یکی از بزرگ‌ترین بسته‌های محرک را در تاریخ اخیر اقتصاد جهان ارائه کرد. این بسته، چین را توسط بالا بردن نجومی قیمت کالا و خدمات، از رکود اقتصادی حفظ کرد. حل مشکل ظرفیت مازاد کشور چین، به یکی از اولویت‌های مهم اقتصادی آن تبدیل شده است؛ بنابراین طرح ابتکار کمربند-جاده یکی از راه‌های سیاست‌گذاران چینی برای حل مشکل ظرفیت مازاد به شمار می‌رود.^۱ جنبه توسعه منطقه‌ای مربوط به طرح ابتکار کمربند-جاده، شاید یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست اقتصادی چین باشد. توسعه منافع امنیتی برون‌مرزی چین و نیاز به اتخاذ موضع فعال در مسائل امنیت منطقه‌ای، دست کم برای حفاظت از سرمایه‌گذاری‌های خود، چین را پویای امنیتی خواهد کرد.

اهداف ایران در جهان با بسیاری از سازوکارهای معرفی شده چین در طرح ابتکار کمربند-جاده سازگاری دارد. رویارویی با یکجانبه‌گرایی قدرت‌های بزرگ، پایبندی به اصول حقوق بین‌الملل، توسعه چند جانبه‌گرایی، احترام به حاکمیت ملی کشورها و همکاری در راه رفاه و سعادت ملت‌ها در چارچوب همکاری‌های متقابل بر اساس حقوق بین‌الملل و بهره‌گیری از فرصت‌ها و مبادله تجربیات و توان کشورها با یکدیگر، همه، مواردی هستند که ایران نیز به آن تأکید دارد. از آنجاکه ایران از نظر جغرافیایی در نقطه میانی طرح ابتکار کمربند-جاده، قرار گرفته است می‌تواند با مشارکت فعالانه در این طرح، به احیای جایگاه گذشته خود در جاده ابریشم نائل آمده و موقعیت جغرافیایی خود را به موقعیت ژئوپلیتیکی ارتقاء دهد (Oficina de Estudios de Infraestructura, 2019).

فعالیت چین در طرح ابتکار کمربند-جاده، در واقع یک کار تیمی برای جامعه جهانی است، که در این ابتکار، "تیم ابتکار کمربند جاده"، کشورهای مسیر طرح که در بخش اول ۶۷ کشور را در برمی‌گیرد

¹- Charles Clover and Lucy Hornsby, "China's Great Game: Road to a New Empire", Financial Times, 13 October 2015.

و تا ۱۶۰ کشور را شامل می‌شود،^۱ فرصت پیشرفت و حضور همه جانبه در بازارهای بین‌المللی را به دست می‌آورند. همچنین این طرح ۶۵ درصد جمعیت جهان را در برمی‌گیرد و بر زندگی ۴.۴ میلیارد نفر تأثیرگذار است (Amirahmadian, 2017). این طرح با تقویت منطقه‌گرایی، در شکل‌دهی به ترتیبات جدید منطقه اوراسیا، به خصوص ایران و پیرامون آن تأثیرگذار خواهد بود. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد، طرح ابتکار کمربند-جاده، در صورت عملی شدن، از طریق گسترش زیرساخت‌ها، افزایش روابط تجاری و فرهنگی در منطقه، توسعه اقتصادی و امنیتی، می‌تواند منافع اقتصادی و ژئوپلیتیکی ایران را تأمین کند.

امروزه نقش و جایگاه هر کشور در عرصه روابط بین‌الملل و نظام جهانی بستگی زیادی به عوامل ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک آن کشور دارد. با توجه به نظر اندیشمندان این حوزه، قدرت هر کشور به میزان زیادی از موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیک آن کشور تأثیر می‌پذیرد. بنابراین بررسی بنیان‌ها و مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی ایران و قابلیت اجرایی شدن آن‌ها می‌تواند به افزایش قدرت و تأمین منافع و امنیت منافع ملی ایران منجر شود.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق، توصیفی تحلیلی می‌باشد و گردآوری اطلاعات نیز با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اینترنت، پرسشنامه محقق ساخته، مصاحبه با صاحب‌نظران انجام شده است. این تحقیق با استفاده از کاربست نظریه گسل‌های فعال استراتژیک جهان طرح ابتکار کمربند-جاده را مورد بررسی قرار داده است و از خبرگان دانشگاهی در مورد صحت یافته‌ها و میزان اثرگذاری هر کدام از متغیرها نظرخواهی شد و پس از دریافت نظر آن‌ها گویه‌های پرسشنامه از نظر روایی مورد تأیید قرار گرفت. جامعه آماری در این پژوهش، صاحب نظران روابط خارجی و متخصصان رشته‌های گوناگونی همچون جغرافیای سیاسی، روابط بین‌الملل، اقتصاد سیاسی و ... می‌باشند. پرسشنامه توسط ۷۰ نفر متخصص از رشته‌های مختلف تکمیل گردید. سپس نتایج با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل می‌گردد. برای دقیق‌تر شدن نتایج اولیه به دست آمده، از ۲۰ خبره و مدیر مرتبط با طرح نظرخواهی شد (جدول ۱). بر این اساس در این پژوهش از نظرات ۹۰ نفر از خبرگان و مدیران استفاده شده است. اما تنها

۱- خبرگزاری جمهوری اسلامی، هادی اعظمی، سند راهبردی ایران و چین، چرخش قدرت از غرب به شرق، ۲۱ فروردین، ۱۴۰۰.

نظر ۲۰ خبره نهایی که در مرحله دوم، نتایج اولیه خبرگان را ارزیابی کردند ارائه شده و مبنای تحلیل قرار گرفته است.

برای تحلیل نتایج به دست آمده، از نرم افزار میک مک استفاده شده است. نرم افزار میک مک جهت انجام محاسبات پیچیده ماتریس متقاطع در آینده پژوهی طراحی شده است. روش کار این نرم افزار بدین گونه است که ابتدا متغیرها و مؤلفه‌های مهم در حوزه مورد نظر را شناسایی کرده و سپس آن‌ها را در ماتریسی برای تحلیل اثرات وارد نموده و میزان ارتباط میان متغیرها با حوزه مربوطه توسط خبرگان، را تعیین می‌کند. متغیرهای موجود در سطرها بر متغیرهای موجود در ستون‌ها تأثیر می‌گذارند. پس بدین ترتیب متغیرهای سطرها، تأثیرگذار و متغیرهای ستون‌ها، تأثیرپذیر هستند. میزان ارتباط، با اعداد بین صفر تا سه سنجیده می‌شود. عدد «صفر» به منزله «بدون تأثیر»، عدد «یک» به منزله «تأثیر ضعیف»، عدد «دو» به منزله «تأثیر متوسط» و در نهایت عدد «سه» به منزله «تأثیر زیاد» است. و نهایتاً بر اساس توپولوژی متغیرها این نرم افزار قادر است به رتبه‌بندی و استخراج عوامل کلیدی اقدام کند. برای ارزیابی متغیرهای به دست آمده در یافته‌های کتابخانه‌ای، از پرسشنامه استفاده می‌شود. بدین ترتیب که ابتدا از طریق روش مرور پیشینه تحقیق و مصاحبه چندین عامل کلیدی استخراج می‌شود و به صورت پرسشنامه برای تعیین میزان اهمیت هر کدام از این عوامل بین خبرگان توزیع می‌گردد. نتایج حاصل از نظر چندین خبره با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل می‌گردد و عامل‌های کلیدی تر با توجه به فرض‌های آماری مربوط به آن‌ها در سطح خطای ۰/۰۵ انتخاب می‌شود. پس از مشخص شدن فهرست عوامل تأثیرگذار طرح ابتکار یک کمر بند - یک جاده بر موقعیت ژئواکونومیک ایران، متغیرها وارد ماتریس تحلیل تأثیر متقابل می‌شوند و پرسشنامه استاندارد در اختیار خبرگان قرار می‌گیرد و سپس میانگین پاسخ‌های جمع‌آوری شده وارد نرم افزار میک مک می‌شود. در نهایت در قالب نمودار «MICMAC» شاخص‌ها در ربع مربوط به حالت محرک، پیوندی، مستقل و یا وابسته طبقه‌بندی می‌شوند. همچنین نقاط ضعف و تهدیدها شناسایی شده تا آن‌ها را به فرصت و نقاط قوت تبدیل کرد.

جدول (۱): تعیین نمونه پژوهش

شاخص خبرگی	نماد	شرط	خبرگان
میزان تجربه مرتبط	α	بالای ۱۰ سال یا $\alpha \geq 5$	۲۲
سطح تحصیلات	β	تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد $\beta \geq 2$)	۲۰
خبرگان نهایی	$\alpha \cap \beta$	تجربه بالای ۱۰ سال و مدرک تحصیلات تکمیلی	۲۰

مفاهیم و چارچوب نظری پژوهش

ژئواکونومی

برخی ژئواکونومی را استفاده از قدرت ژئوپلیتیک یا نظامی برای رسیدن به اهداف اقتصادی می‌دانند. برخی دیگر تعریف گسترده‌تری از ژئواکونومی دارند و آن را در هم تنیدگی اقتصاد بین‌الملل، ژئوپلیتیک و استراتژی می‌دانند. به نظر می‌رسد یک تعریف سه بخشی از ژئواکونومی می‌تواند تا حدود زیادی جامعیت داشته باشد: «ژئواکونومی، استفاده از ابزارهای اقتصادی برای دفاع از منافع ملی و تولید نتایج مفید ژئوپلیتیکی و تأثیر اقدامات اقتصادی سایر ملت‌ها بر اهداف ژئوپلیتیکی کشور است». اولین بخش، استفاده از ابزارهای اقتصادی برای پیشینه کردن و دفاع از منافع ملی است و دومین بخش فهم این است که چگونه (حداقل از جهت تئوریک)، قدرت اقتصادی داخلی می‌تواند موجب ارتقای تصویر قدرت یک کشور در نظام بین‌الملل شود و سومین بخش، تأثیر اقدامات اقتصادی دیگر ملت‌ها و کشورها بر اهداف ژئوپلیتیکی کشور می‌باشد (Blackwill & Harris, 2016).

نسبت ژئواکونومی با ژئوپلیتیک

در یک دیدگاه کلی، ژئواکونومی به عنوان شاخه‌ای از ژئوپلیتیک مطرح می‌شود و به عبارتی بعد اقتصادی ژئوپلیتیک می‌باشد. بنابراین سه عنصر ژئوپلیتیک (جغرافیا، سیاست و قدرت) در فضای جغرافیایی ارزش‌های مختلفی دارند که یکی از آن‌ها ارزش اقتصاد می‌باشد. قدرت نیز دارای ابعاد مختلفی است که یکی از آن‌ها اقتصاد است. پس ژئوپلیتیک در دو عنصر از سه عنصر خود با اقتصاد پیوند می‌خورد و اینجاست که اقتصاد در ژئوپلیتیک مد نظر قرار گرفته و ژئواکونومی شکل می‌گیرد که می‌توان گفت ژئواکونومی بعد اقتصادی ژئوپلیتیک است. اما چنانچه اقتصاد معطوف به سیاست و قدرت نشود جایگاهی در ژئوپلیتیک ندارد و مفهوم ژئواکونومی را نمی‌توان به آن داد و صرفاً اقتصاد محض می‌شود و چنانچه اقتصاد از دید فضا مطالعه شود یک نظام علمی دیگر به نام اقتصاد فضا (که شاخه‌ای از علم اقتصاد است)، مطرح می‌شود که دیگر بحث ژئواکونومیک نیست.

نظریه گسل‌های استراتژیک فعال در جهان

در چارچوب پارادایم رقابت‌های استراتژی‌های بحری و بری در جهان، امروز دو گسل بزرگ ژئواستراتژیک در مقیاس کروی و در غرب و شرق اوراسیا شکل گرفته است که به نظر می‌رسد سرچشمه سیاست‌های کنونی در جهان می‌باشد و در واقع سطح تقابل ژئواستراتژیک جهانی در طرفین خشکی

اوراسیا واقع شده است. این تقابل‌ها از یک سو در شرق (بر سطح گسل خشکی اوراسیا با اقیانوس آرام) و از سوی دیگر در غرب (بر سطح گسل قاره‌های اوراسیا با اروپا و آفریقا) قرار دارد. در طرفین هر یک از گسل‌های مزبور بازیگران اصلی قدرت در سطح جهانی وجود دارند. گسل‌های مزبور دارای فلسفه و ماهیت ژئوپلیتیکی نیز هستند زیرا بازیگران مزبور در کشمکش برای قلمروسازی جغرافیایی و ژئوپلیتیکی در فضای کروی و دور کردن رقیب از قلمروهای مفروض خود می‌باشند که فرآیند قلمروسازی (انبساط فضایی) آن‌ها، دارای دو بعد، جغرافیایی (گسترش فضا از طریق سلطه، الحاق و تصرف سرزمین بیشتر) و ژئوپلیتیکی (گسترش قدرت کنترل و حوزه نفوذ در فضاهای جغرافیایی دیگران) می‌باشد (Hafeznia, Mottaqi, Boalhassani, Roshani, 2019, p.95) در یک سوی این گسل استراتژیک، کشور چین قرار دارد که داعیه قدرت جهانی بودن در سر می‌پروراند گرچه رهبران چین بارها اعلام کرده‌اند انگیزه قدرت جهانی ندارند اما طرح ابتکار کمربند-جاده چین نشان می‌دهد که چین درصدد ایجاد حوزه نفوذ و انبساط فضایی است و با این طرح بسیاری از کشورهای داخل طرح را در حوزه کنترل خود قرار خواهد داد.

۱- اهداف چین از طرح «ابتکار کمربند-جاده»

نقطه شروع و طرح ابتکار کمربند جاده یا ایده احیاء جاده ابریشم باستانی از سال ۲۰۱۳، مطرح و به استراتژی کلان یک کمربند-یک جاده امروزی (در سال ۲۰۲۱) تبدیل شده است. شرایط حاکم بر چین امروز، مشکلات عظیم اقتصادی، تحولات سیاست‌گذاری‌های اقتصادی بر مبنای اصلاح الگوهای صنعتی و زیست محیطی و اصلاحات اقتصادی به دلیل تغییر الگوی تولید و مصرف، بی‌ثباتی بازار بورس و شرایط داخلی چین، از دلایل استراتژی یک کمربند-یک جاده چین بوده است. به طوری که روابط خارجی و سیزدهمین برنامه پنج ساله توسعه چین نیز بر این اساس تدوین گشته است. با توجه به پتانسیل و ظرفیت‌های مختلف کشورهای مسیر این طرح، قطعاً تفاوت‌هایی در سیاست خارجی دولت چین با هر یک از کشورهای منطقه یا ماوراء آن خواهد بود (Alamayifar, 2017, pp.101-103).

در نوامبر سال ۲۰۱۳، نخستین گام چین برای تبدیل این ایده به استراتژی برداشته شد و تحولی بزرگ در ساختارهای پولی و مالی جهان ایجاد گردید، به این صورت که پکن آمادگی خود را برای تأسیس "بانک زیرساخت آسیایی" با هدف ارائه تسهیلات به پروژه زیرساختی آسیا و جهان اعلام داشت و این بانک را یکی از منابع‌های تأمین مالی استراتژی یک کمربند-یک جاده خواند که این ایده با استقبال کشورهای آسیایی و قدرت‌های اقتصادی اروپا (مانند بریتانیا، فرانسه، آلمان)، برای پیوستن به این بانک در

مقام اعضای مؤسس، مواجه گردید و نهایتاً با سرمایه ۱۰۰ میلیارد دلاری کشورهای مؤسس در سال ۲۰۱۵، تأسیس و در ژانویه سال ۲۰۱۶م. رسماً فعالیت مالی خود را در پکن شروع کرد.

در فوریه سال ۲۰۱۵، "گروه رهبری توسعه یک کمربند-یک جاده" تشکیل شد که با حضور دولت چین و پنج نفر از مقامات عالی رتبه حزب کمونیست به منظور تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در سطوح عالی کشور انجام گرفت. در ۲۸ مارس همین سال، با انتشار "سند رسمی چشم‌اندازها و اقدامات ساخت مشترک کمربند اقتصادی راه ابریشم و راه ابریشم دریایی قرن ۲۱" گام نهایی تدوین استراتژی یک کمربند-یک جاده برداشته شد که شامل اولویت‌های همکاری، اصول و سازوکارهای همکاری، مناطق و شهرهای چین دخیل در این پروژه، اقدامات دولت چین و چشم‌انداز آتی این طرح بود که نشان دهنده همگرایی-هم‌افزایی سیاست داخلی و خارجی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و امنیتی چین بود (Alamayifar, 2017, p.104).

در مقدمه این سند، طرح یک کمربند-یک جاده، به عنوان پروژه‌ای سیستمی که بر مبنای مشورت و منافع جمعی بین چین و کشورهای مسیر طرح است معرفی می‌گردد که برنامه‌های توسعه کشورهای درگیر این طرح را در هم ادغام و گونه جدیدی از همکاری سودمند متقابل را بین کشورهای سه قاره (آسیا، اروپا و آفریقا) پدید می‌آورد و روح حاکم بر این طرح، "همکاری منطقه‌ای باز" است که در صدد محدود کردن هیچ کشوری نیست و بر اساس ۵ اصل همزیستی مسالمت‌آمیز می‌باشد: (۱) احترام متقابل به تمامیت ارضی و حاکمیت کشورها، (۲) عدم دخالت متقابل در امور داخلی کشورها، (۳) عدم تهاجم متقابل، (۴) سود متقابل، (۵) برابری و همزیستی متقابل (Asgarian, 2015, p.144).

چین در راستای به انجام رساندن طرح کمربند جاده، اهداف خاص خود را دنبال می‌کند و در حقیقت به مبارزه غیرمستقیم علیه نظام اقتصادی حاکمیتی در جهان که توسط آمریکا اداره می‌شود، قدم برداشته است.

هدف این طرح، رونق اقتصادی جامعه جهانی است به سبک "برد-برد" که تک تک کشورها، با یک هدف، در یک راستا و هم‌دل به بهبود و توسعه اقتصادی خود و جهان بپردازند (Zhang, 2015, p.100; Adami & Keshavarz, 2013, p.14).

مهم‌ترین مسایلی که چین برای آن در این طرح اقتصادی، برنامه‌ریزی کرده در جدول زیر آمده است:

جدول (۱): اهداف چین از احیای جاده ابریشم

شماره	مسئله	راه حل مسئله
۱	نیاز چین به بازار بزرگ‌تر ^۱ برای فروش محصولات مازاد کارخانجات و صنایع خود	-تعریف و ایجاد بازار برای فروش تمام محصولات تولیدی خود و اعضای تیم ابتکار، در فضای جامعه جهانی
۲	استفاده چین از انرژی و مواد اولیه ^۲ سایر کشورها و...	-بستن تفاهم‌نامه‌های مدت‌دار با اعضای تیم، جهت بهره‌مندی از مواد اولیه و انرژی آن‌ها
۳	حفظ امنیت ^۳ در مسیر ترانزیت کالا در جاده ابریشم	-استفاده از اعضای تیم ابتکار برای ترانزیت کالا ^۳ . -ایجاد پایگاه لجستیک در مناطق حساس سرمایه‌گذاری شده، جهت برقراری امنیت چندجانبه -انتخاب کشورهای باثبات سیاسی، امنیتی به عنوان هاب بازرگانی و تجاری جهت امنیت بیشتر انتقال منابع و کالا ^۴ .
۴	داشتن بازار رقابتی ^۵ در جامعه جهانی در برابر قدرت‌های بزرگ اقتصادی همچون آمریکا	به دست گرفتن رهبری تیم ابتکار کمربند جاده ^۶ ، و حمایت همه‌جانبه از اعضای تیم که باعث تبدیل شدن چین به قدرت برتر اقتصادی جهان می‌شود.
۵	رفع آسیب‌های ترانزیت کالا در مسیر جاده ابریشم	کم کردن هزینه‌های ترانزیت کالا بخاطر استفاده از مسیر جاده ابریشم ^۷ . استفاده از تمام اعضای تیم جهت تولید کالا، نه صرفاً خود چین؛ یعنی کار مشارکتی.

- ۱- (اکبرپور، ۱۳۸۰: ۲۲-۲۴). (Spindler, 2002). (Peyrouse, 2015: 76) (Kemenade, 2010: 99)
- طاهری امین، ۱۳۷۵: ۱۸۹-۱۹۰-12. Weitz, 2015: 7-12. Chen, 2010: 43-46; Cooley, 2012: 74; Macdonald, 2015: 172. Rajan, 2000: 83. کی پور، ۱۳۸۸: ۱۳۹-۱۶۲ (Deng Yang, 2001: 365-443).
- (گارور، ۱۳۸۸: ۴۱۷) (آنکند، ۱۳۷۵: ۱۹). (Garver, 2015, 62-64). (Scobell, 2015, 62-64). (Jisi, 2014: 27-29) (Mackerras, 2015: 27-29)
- (Cooley, 2012: 74) (130-131) (مجیدی، ۱۳۸۷: ۱۶)
- ۳- (دهقانیان، ۱۳۹۸: ۱۶۰).
- ۲- (Hualiming, 2010).
- ۴- (Fu, 2015).
- ۵- (Rajan, 2000: 83) (محرابی، ۱۳۹۳).
- ۱- (آدمی، ۱۳۹۲: ۱۰۰).

۶	حفظ سیکل تصاعدی رشد اقتصادی چین	گسترش و توسعه طرح اقتصادی به ابعاد بزرگتر در تیم ابتکار کمربند جاده، که موجب رشد تصاعدی اقتصاد چین می‌گردد.
۷	یکپارچه‌سازی مالی و ارزی اعضای تیم ابتکار کمربند-جاده و در هم شکستن هژمونی دلار	تجارت بر اساس پول یوان چین و ارز سایر کشورهای مسیر ابتکار کمربند-جاده و ارز برتر یوان بجای دلار در جهان ^۱ .
۸	هماهنگی در سیاست‌گذاری با مشورت بین دولت‌های تیم ابتکار کمربند-جاده و تعامل و گفتگو بین تمدن‌ها و احترام به مسیرهای انتخابی آن‌ها برای توسعه ^۲	- سرمایه‌گذاری بر روی ۹۰۰۰ طرح جهت احیا و ارتقاء مسیر جاده ابریشم در کشورهای مسیر جاده. - ایجاد کمیته‌ها، مجمع‌ها، سازمان‌های همکاری مشترک بین اعضای تیم ابتکار کمربند-جاده جهت هماهنگی در سیاست‌گذاری‌ها ^۳ .
۹	چندجانبه‌گرایی به جای یکجانبه‌گرایی در نظام اقتصادی جهانی و کاهش نفوذ جهانی آمریکا و مخالفت با جهان تک‌قطبی ^۴ .	- ایجاد نظم نوین جهانی به رهبری چین و برقراری نظام چند قطبی که آمریکا قدرت برتر نباشد و اصلاح نظام بین‌الملل و تلاش چین برای دنبال کردن نقش فعال در نظام چند قطبی.
۱۰	توسعه روابط بین مردمی کشورهای تیم ابتکار کمربند-جاده؛ جهت رشد علمی، آموزشی، مهارتی، فنی، فرهنگی و هنری و افزایش صلح و دوستی به وسیله افزایش فهم و اعتماد متقابل ^۵ .	- توسعه صنعت گردشگری، صنایع دستی و تسهیلات ویزا و ... که با این کار روابط مردم با مردم در تیم ابتکار کمربند جاده تقویت می‌شود.
۱۱	به کارگیری سرمایه‌های راكد چین ^۶	- تأسیس بانک زیرساخت آسیا، صندوق جاده ابریشم و ... جهت سرمایه‌گذاری و وام دادن به اعضای تیم ابتکار.
۱۲	توسعه متوازن تمامی مناطق کشور و یکپارچگی سرزمینی چین ^۱ - حفظ امنیت	ایجاد مناطق ویژه اقتصادی و باز کردن درهای شهرهای ساحلی چین به روی خارج

۲- علمایی فر، ۱۳۹۶،

۲-(The Diplomat, January 23, 2018)

۴-(عسگریان، ۱۳۹۴: ۱۴۴).

۵-(Blackwill, 2016, 233)

۶-(عسگریان، همان).

۲-همان.

	ملی ^۲	
انتخاب راهبرد اتحاد و هم‌پیمانی و همکاری تیمی برای تحقق منافع ملی، توسعه، هدف‌های اقتصادی، نظامی، امنیتی و ...	یافتن هم‌پیمانان جدید و تقویت دیپلماسی چینی	۱۳
چرخش به غرب آسیا و پر کردن خلا ناشی از خروج آمریکا در این منطقه و فرار از محاصره در شرق خود از آمریکا به واسطه کره شمالی و کشور رقیب ژاپن.	شکستن محاصره از طریق چرخش به غرب (اوراسیا)	۱۴

اگرچه پکن ادعا می‌کند هدف غایی‌اش در طرح ابتکار کمربند- جاده، منافع اقتصادی و خیر جمعی است؛ اما در حال گشودن فضای راهبردی و چرخش به سمت غرب آسیاست. در واقع پکن قصد دارد خلأ ناشی از خروج آمریکا از منطقه را پر کند. با توجه به راهبرد آمریکا در چرخش به شرق آسیا و اتحاد با هند با هدف مهار جاه طلبی‌های چین، یکی از ارکان راهبردی چین در منطقه، کشور پاکستان (به عنوان کانون ابتکارهای منطقه‌ای) است (Dehghanian, 2019, pp.199-200). از سوی دیگر از آنجا که اکثر تولیدکنندگان نفت با آمریکا هم‌پیمان هستند، چین درصدد یافتن متحدانی در منطقه خلیج فارس است که تحت نفوذ آمریکا نباشد و ایران تنها گزینه بود (Naderian, 2007, p.22).

هریک از این مسائل با بررسی‌های صورت گرفته، با روشی نظام‌مند بر روی جاده ابریشم پیاده شده است. تمام مردم کشورهای جهان، مستقیم و غیرمستقیم از خدمات و تولیدات کشورهای مسیر جاده ابریشم نوین بهره‌مند می‌گردند. مردم کشورهای عضو تیم این طرح، صاحب کار شده و تا حدود زیادی پشتوانه کاری برای کارگران آن کشور به سبب بستن قراردادهای بلند مدت ایجاد می‌گردد. استفاده مردم جهان از خدمات و کالاهای تیم ابتکار کمربند- جاده به عنوان کشور استفاده‌کننده ثالث، نیز با همان شرایط از جمله ترانزیت کم‌هزینه‌تر با سرعت دسترسی بیشتر و نیز با کیفیت‌تر و آسیب‌دیدگی کمتر مقدور خواهد شد (Asgarian, 2015, p.144).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

^۱ - قنبرلو، ۱۳۹۲ ش ۶، ص ۱۳۶.

^۲ - (اسمال، ۲۰۱۶) (موسوی شفائی و دارابی، ۱۳۹۰: ۶۲) (میری، ۱۳۹۴: ۹۲-۹۵) (واعظی، ۱۳۸۷: ۸۰) (گارور، ۱۳۸۳: ۱۲۴) (طابنده و متقی، ۱۳۸۹: ۴۰) (سریع القلم، ۱۳۷۹: ۱۳۸) (حسن زاده، ۱۳۸۷: ۸۲) (کی پور، ۱۳۸۸: ۱۳۹-۱۶۲) (The National Defense Strategy, 2018)

یافته‌های پژوهش

نقش و جایگاه ایران در طرح ابتکار کمربند-جاده

ایران به عنوان یکی از تمدن‌های بزرگ منطقه و داشتن مناسبات تاریخی با چین، دارای جایگاه فرهنگی بسیار مهم و یکی از مسیرهای اصلی (مسیر زمینی و دریایی) جاده ابریشم باستان بوده است. موقعیت ویژه ژئواستراتژیک ایران در چهارراه آسیای مرکزی، غرب و جنوب آسیا و سرزمین وسیع با دسترسی به دریا (در شمال و جنوب)، ظرفیت‌های ویژه‌ای به این سرزمین بخشیده است که این ظرفیت‌ها و امکانات زیرساختی و مواصلاتی به سرزمین‌های مجاور، اهمیت دوچندانی به جایگاه ایران داده و باعث شده است تا در جاده ابریشم جدید نیز جایگاه ویژه‌ای داشته باشد (Khodagholipour, 2017, p.36).

چین به طور سنتی یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری ایران بوده است. سال ۲۰۱۶، رئیس‌جمهور چین (شی جین پینگ)، به ایران سفر کرد و در این سفر در مورد برنامه ۲۵ ساله گسترش روابط بین دو کشور توافق شد که این موافقت‌نامه شامل افزایش روابط تجاری دو جانبه تا دهه آینده می‌شود. علاوه بر این توافق‌نامه مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی و ایجاد روابط مبتنی بر همکاری جامع استراتژیک را نیز شامل می‌شود. همچنین دو کشور، یادداشت تفاهم همکاری در چارچوب کمربند اقتصادی جاده ابریشم و راه ابریشم دریایی قرن بیست و یکم را نیز امضا نمودند که این دستاوردها نقطه عطف توسعه اقتصادی چین و ایران به شمار می‌آید و این امر موجب تقویت روابط اقتصادی دو جانبه خواهد شد. ایران برای طرح ابتکار کمربند-جاده، یک منبع سرمایه‌گذاری نیز هست. تزریق سرمایه‌ای که از توافقات دو جانبه حاصل و برای ارتقاء مشروعیت داخلی ایران و رفع مشکل کمبود فرصت‌های شغلی برای نیروی کار روز افزون ایران لازم می‌نماید. این امر برای ایران به عنوان قدرت منطقه‌ای مهم است و باعث تعادل با کشورهای رقیب منطقه‌ای می‌گردد (تیم وینتر، ۲۰۱۶).

طرح ابتکار کمربند-جاده فرصتی جهت توسعه برای ایران است زیرا باعث تشویق همکاری و توسعه روابط بیشتر با چین و سایر اعضای این ابتکار می‌گردد. ایران در قلب طرح ابتکار کمربند-جاده قرار دارد و مسیر رسیدن به اهداف طرح بدون همکاری ایران با سختی مواجه خواهد شد (Jiangbo & Zezhuang, 2019, p.159).

نقطه عطف این رویکرد، آمدن شی جین پینگ به ایران، در سال ۲۰۱۶ بود که نخستین سال اجرای سیزدهمین برنامه پنج ساله چین بود که در عرف دیپلماتیک چین معنای خاصی دارد و حاکی از اهمیت کشور مقصد است. سفیر چین در ایران نیز پیش از سفر شی جین پینگ در مصاحبه با خبرگزاری دولتی چین (شینخوا)، تصریح کرده بود ایران از شرکای اصلی ابتکار کمربند-جاده است (Iranro, 2019).

فرصت‌ها و تهدیدات طرح ابتکار کمربند- جاده برای ایران

از آنجایی که طرح ابتکار کمربند- جاده، تنها یک طرح اقتصادی نیست و ابعاد گسترده‌تر سیاسی، فرهنگی، امنیتی و ... را نیز شامل می‌گردد، مفروض است طرح پیشنهادی چین با توجه به ظرفیت‌هایی که در راستای تقویت منطقه‌گرایی دارد، در شکل‌دهی به ترتیبات جدید منطقه اوراسیا و از جمله ایران و منطقه پیرامونی آن تأثیرگذار خواهد بود. همچنین به نظر می‌رسد طرح ابتکار کمربند- جاده، در صورت عملی شدن، از طریق گسترش زیرساخت‌های مبادلات تجاری و فرهنگی در منطقه و کمک به توسعه و امنیت منطقه، منافع اقتصادی و ژئوپلیتیکی ایران را در سطح ملی و منطقه‌ای تأمین سازد (Khodagholipour, 2017, pp.17-21).

تحلیل گران چینی ایران را از مقاصد اصلی کمربند اقتصادی جاده ابریشم می‌دانند و یکی از اهداف اصلی سرمایه‌گذاری‌های کلان انجام شده در سایر کشورها، همچون پاکستان و بلاروس را نیز دسترسی به ایران می‌خوانند. چین در آغاز سه پروژه؛ خط آهن سریع‌السیر تهران- قم- اصفهان، مجموعه صنعتی چری^۱ و پروژه‌های جانبی بندر چابهار^۲ را در راستای تحقق طرح ابتکار کمربند- جاده در ایران سرمایه‌گذاری نموده است (Boursepress, 2016).

در مجموع، طرح ابتکار کمربند- جاده از جهات مختلف، مکمل اهداف، نیازها و برنامه‌های اقتصادی و تجاری ایران است و از نظر منافع ملی و منطقه‌ای نیز می‌تواند برای ایران سودمند باشد. اهم دستاوردهای قابل‌شناسایی برای ایران در این طرح عبارت است از؛ کاهش تنهایی ژئواکونومیک کشور، ایجاد اتصالات زیرساختی میان ایران و کشورهای کلیدی اوراسیا، امکان اتصال ایران به زنجیره ارزش اروپایی و آسیایی، تقویت زیرساخت‌ها بر مبنای امکان اتصال کشور به دو زنجیره ارزش آسیایی و اروپایی، کاهش شکاف در حوزه‌های زیرساختی منطقه، کاهش تحریم‌پذیری کشور، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تحقق امنیت جمعی و موسع، کمک به توسعه مناطق و کشورهای پیرامون ایران و کاهش زمینه‌های بی‌ثباتی در آن‌ها، کمک به خیزش آسیا و شکل‌گیری نظام چندقطبی، تعریف کشور در یک مجموعه بین‌المللی و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

^۱- Chery Industrial Park

^۲- در حال حاضر هند سرمایه‌گذار اصلی در چابهار است اما چین در سال ۲۰۰۴، برای نخستین بار ۶۰ میلیون یورو به ایران برای سرمایه‌گذاری چابهار پیشنهاد داده بود و در سال ۲۰۱۶، نیز موافقت نامه‌ای به مبلغ ۵۵۰ میلیون دلار برای احداث بندر نفتی بین ایران و چین به امضاء رسید. این کشور همچنین در صدد سرمایه‌گذاری در زمینه تأسیسات هسته‌ای در ایران است (بورس پرس، ۱۳۹۵).

کاهش هراس از قدرت‌یابی کشور، تطابق با حوزه‌های مزیت ایران (حمل‌ونقل، زیرساخت‌ها، انرژی، ارتباطات، گردشگری و ...) (Khodaghilipour, 2017, pp.17-21).

در این پژوهش ماتریس خودتعاملی ساختاری براساس مُد دیدگاه خبرگان تشکیل شده است. ابتدا مشخصات جمعیت‌شناختی خبرگان حاضر در مطالعه ارائه شده است. سپس ماتریس خودتعاملی ساختاری براساس مُد دیدگاه خبرگان تشکیل شده است. برای تحلیل داده‌ها نیز از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM)¹ در نرم افزار MICMAC نسخه استفاده شده است. مدل‌سازی ساختاری تفسیری اندرو سیچ به سال ۱۹۷۷ ارائه شد. در این روش ابتدا شاخص‌های زیربنایی موضوع مورد مطالعه شناسایی می‌شود و سپس روابط بین این عوامل و راه دستیابی به پیشرفت توسط این عوامل ارائه می‌گردد. مدل ساختاری-تفسیری با تجزیه شاخص‌ها در چند سطح مختلف به تحلیل ارتباط بین شاخص‌ها می‌پردازد. مدل ساختاری-تفسیری می‌تواند برای تجزیه و تحلیل ارتباط بین ویژگی‌های چند متغیر که برای یک مساله تعریف شده‌اند، استفاده شود. مدل‌سازی ساختاری-تفسیری، یک متدولوژی برای ایجاد و فهم روابط میان عناصر یک سیستم پیچیده می‌باشد. به عبارتی دیگر مدل‌سازی ساختاری-تفسیری یک فرایند متعامل است که در آن مجموعه‌ای از عناصر مختلف و مرتبط با همدیگر در یک مدل سیستماتیک جامع ساختاربندی می‌شوند. متدولوژی ISM کمک زیادی به برقراری نظم در روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم می‌نماید. همچنین می‌تواند به اولویت‌بندی و تعیین سطح عناصر یک سیستم اقدام کند که کمک بسیار شایانی به مدیران برای اجرای بهتر مدل طراحی شده می‌کند. طراحی مدل ساختاری تفسیری (ISM) روشی است برای بررسی اثر هر یک از متغیرها بر روی متغیرهای دیگر؛ این طراحی رویکردی فراگیر برای سنجش ارتباط است و این طراحی برای توسعه چارچوب مدل به کار می‌رود تا اهداف کلی تحقیق امکان‌پذیر شود.

در پژوهش حاضر عوامل کلیدی نهایی تأثیرگذار طرح ابتکار یک کمربند-جاده از طریق نظرسنجی از کارشناسان با استفاده از نرم افزار میک مک مشخص شدند که عبارتند از:

-متغیرهای وابسته (تأثیرپذیری بالا) عبارتند از:

C12- این طرح موجب آسیب‌های جدی به محیط‌زیست ایران خواهد شد.

C14- سابقه نه‌چندان خوب سیاسی چین موجب ایجاد فشارهای مضاعف به ایران خواهد شد.

¹ Interpretive Structural Modelling

C15- ثبات ایران بر اثر افزایش فوق‌العاده بدهی‌های ناشی از این طرح خدشه‌دار خواهد شد.
 C18- این طرح موجب رقابتی شدن نرخ‌ها در ایران و عدم کنترل دولت بر آن خواهد شد.
 C19- این طرح موجب ورود بیش از حد کالاهای ارزان چینی و عدم توان رقابت کالاهای ایرانی با آن‌ها خواهد شد.

C21- این طرح موجب سرازیر شدن مازاد تولیدات اقتصادی چین به ایران و بیکاری و تعطیلی کارخانجات ایرانی خواهد شد.

و متغیرهای مستقل (تأثیرگذاری بالا) عبارتند از:

C1- طرح ابتکار کمربند- جاده موجب افزایش همکاری‌های اقتصادی ایران در منطقه می‌شود.

C2- طرح ابتکار کمربند- جاده موجب احیای موقعیت ژئواکونومیگ ایران می‌گردد.

C3- این طرح موجب حضور فعال‌تر ایران در همکاری‌های غیرغربی می‌گردد.

قوت‌ها و ضعف‌ها عوامل داخلی هستند در حالی که فرصت‌ها و تهدیدها عوامل بیرونی می‌باشند که بر پایه عملکرد موفق لازم است بر قوت‌ها و فرصت‌ها، تمرکز شود و با تهدیدها مبارزه گردد و نقاط ضعف از میان برداشته شود.

در جدول زیر، تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های طرح ابتکار برای ژئواکونومی ایران، پرداخته شده است؛

جدول (۲): ماتریس ژئواکونومی ایران در طرح ابتکار- کمربند

عناوین کلی		اطلاعات محیط داخلی
نقاط قوت	نقاط ضعف	
برخورداری از موقعیت مناسب ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیکی	عدم درک درست از طرح و عدم استفاده از متخصصین داخلی	اطلاعات محیط داخلی
داشتن امنیت مطلوب در مقایسه با سایر کشورهای مسیر طرح	تحریم‌ها	
دسترسی مستقیم به آب‌های آزاد	کمبود تسهیلات بیمه‌ای و بانکی مطابق با استانداردهای بین‌المللی	
کوتاه‌ترین و کم‌هزینه‌ترین مسیر برای ترانزیت کالا	ضعف زیرساخت‌های داخلی	
قرار گرفتن در کریدور شمال- جنوب و شرق- غرب	ضعف بازاریابی و ارائه خدمات و مدیریت نهادهای داخلی	
گستره نفوذ ایران در منطقه	خطرات سایبری	
فرصت‌ها	تهدیدها	اطلاعات محیط
گسترش همکاری و همگرایی منطقه‌ای و کاهش	فساد فراگیر در بسیاری از کشورهای مسیر طرح	

خارجی	انزوای ژئواکونومیک کشور
	جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و ورود شرکت‌های طرح به ایران
تحریم‌ها و فشار رقابتی طرح	ایجاد اتصالات زیرساختی بین ایران و کشورهای کلیدی اوراسیا
وابستگی اقتصادی	تقویت زیرساخت‌ها، نوسازی، اشتغالزایی، بهداشت و درمان
گیرافتادن در تله وام- بدهی چین	کاهش تحریم پذیری کشور و جداسازی اقتصاد از تحریم‌ها
نگرانی قدرت‌های بزرگ (آمریکا، روسیه، هند، ژاپن، اتحادیه اروپایی و ...) از طرح و ایجاد موانع توسط آن‌ها	بالا رفتن اهمیت ایران در طرح دریایی جاده ابریشم نوین
گسترش نفوذ نظامی چین (عدم سازگاری با منافع ایران)	عدم نقش محوری ایران و کم توجهی به ایران در نقشه‌های راه طرح ابتکار کمربند جاده و جایگزین کردن کشورهای دیگر و انزوای و به حاشیه رفتن ایران (مانند: انتخاب گوادر بجای چابهار)
افزایش رقابت‌های منطقه‌ای	افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران
انحصار بازار ایران در اختیار چین	ورود فناوری‌های نو به ایران
ممانعت قدرت‌های رقیب از این امر	استفاده ایران از موقعیت گذرگاهی خود
چالش سیاست خارجی ایران از سوی کشورهای رقیب طرح	تقویت موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیکی ایران و کسب اعتبار قابل توجه برای ایران
انزوای سیاسی و فرهنگی در پی انزوای اقتصادی و کاهش اهمیت ژئوپلیتیکی ایران	رشد اقتصادی ایران
آسیب‌های عدم اتصال به شبکه جهانی در صورت عدم پیوستن به طرح	اتصال ایران به شبکه اقتصاد جهانی
بروز ناامنیهای ناشی از رقابتی طرح در ایران	توسعه ارتباطات و گسترش مناسبات با سایر کشورها و تشکیل مناطق اقتصادی
تهدیدات ناشی از وابستگی یکطرفه ایران به چین	تقویت امنیت داخلی
افزایش فشارهای ناشی از رقابتی طرح علیه ایران	تقویت شاخص‌های توسعه‌یافتگی
موضع‌گیری کشورهای منطقه با ایران در خصوص کشورهای دارای تعامل با ایران	کسب جایگاه ارزنده سیاسی برای ایران

بنابراین این طرح چند جانبه اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و ...، برای ایران دستاوردهای خوبی به همراه خواهد داشت که در کنار این دستاوردها، تهدیدات زیاد و آسیب‌هایی هم متوجه ایران خواهد بود. احتیاط لازم در نحوه بستن توافقات و مقدمه سازی و اجرای طرح ابتکار، از نمونه راهبردهایی است که می‌تواند، با شفاف‌سازی عملکردهای صورت گرفته در راستای محقق کردن طرح در ایران، داشت.

در مجموع راهبردهای پیشنهادی برای اجرایی شدن طرح در ایران، می‌توان به تعریف و تثبیت جایگاه ایران در طرح اشاره کرد که مهم‌ترین و ابتدایی‌ترین راهبرد برای ایران است. موضوع مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی درست جهت اجرای طرح، دومین موضوع مهم راهبردی ایران می‌باشد تا از آسیب‌های کنار گذاشته شدن ایران از طرح و محروم شدن از مزایای طرح جلوگیری شود و از طرف دیگر از هدر رفت هزینه و ناهماهنگی سازمان‌های داخلی و سردرگمی و خسارات ناشی از آن دور گردد.

پس تمام این مسائل منوط به این است که شاخص‌ها و پارامترهای مدیریتی در داخل به وسیله مسئولان کشور با نگاهی مسئولانه و دقیق، در جهت منافع ملی به کار گرفته شود تا از نیروی انسانی و امکانات و فرصت‌های طرح استفاده گردد. به‌طور مثال: در زمینه سرمایه گذرای خارجی چین در ایران به تکمیل پروژه‌های عمرانی و تکمیل پروژه‌های نیمه کاره برای بیرون رفت ایران از وضعیت وخیم اقتصادی اشاره کرد. در ادامه بایستی با نگاهی آینده نگارانه به این طرح به گسترش روابط با دیگر کشورهای جهان نیز مبادرت گردد تا از شرق زدگی سیاست خارجی جلوگیری و به تشکیل موازنه در نظام سیاسی منجر شود. در موضوع تحریم‌های آمریکا می‌توان اینگونه بیان کرد که انتخاب چین در حال حاضر تنها گزینه پیشروی ایران بوده است که اگر بخواهیم با سوء استفاده چین همراه نباشد پیشنهاد می‌گردد مناسبات و ارتباطات خود را با دیگر کشورهای جهان بهبود بخشیده و با تغییر نگرش و عملکرد نظام سیاسی خود، از دام شرق زدگی رها شویم.

در موضوع اشتغالزایی و تربیت نیروی متخصص و انتقال تکنولوژی که معمولاً توسط کشور سرمایه‌گذار در هر کشور صورت می‌گیرد، به این طریق است که کشور سرمایه‌گذار با خودش مهندس و متخصص می‌آورد که اگر تعداد این نیروها در حد معقول باشد برای کشور سرمایه‌پذیر، مفید است اما اگر نیروی کار گسترده وارد کنند هم از نظر فرهنگی، اجتماعی باعث تغییراتی در آن کشور می‌شود و هم باعث کاهش اشتغال و بیکاری و تعطیلی کارخانه‌ها و تولید می‌گردد، بنابراین در این خصوص باید نیروهای ایرانی نیز در کنار نیروها و متخصصین و تکنسین‌های چینی مشغول به فعالیت شوند و از متخصصان چینی تکنولوژی روز را بیاموزند که بعدها در ایران به کار گیرند.

موضوع ایران هراسی حاکم در منطقه و جهان و نداشتن رابطه دیرینه و راهبردی ایران با کشورهای آسیای مرکزی و همسایگان، روابط بک جانبه و نامقارن چین به ضرر ایران است و باید به نفع ایران تغییر کند و به روابطی استراتژیکی تبدیل گردد که منافع چین در ایران به نحوی تعریف شود که در پرونده‌های دیگر ایران مانند هسته‌ای، موشکی و ... مورد حمایت چین قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که طرح ابتکار کمربند-جاده علاوه بر مزایا و فرصت‌هایی که برای ایران ایجاد می‌کند، تهدیدات و خطرهایی را نیز به همراه خواهد داشت.

مهم‌ترین فرصت‌های طرح	مهم‌ترین تهدیدهای طرح
گسترش همکاری و همگرایی منطقه‌ای و کاهش انزوای ژئواکونومیک کشور	گیرافتادن در تله وام- بدهی چین
جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و ورود شرکت‌های طرح به ایران	تحریم‌ها و فشار رقابتی طرح
ایجاد اتصالات زیرساختی بین ایران و کشورهای کلیدی اوراسیا	وابستگی اقتصادی
کاهش تحریم‌پذیری کشور و جداسازی اقتصاد از تحریم‌ها	نگرانی قدرت‌های بزرگ (آمریکا، روسیه، هند، ژاپن، اتحادیه اروپایی و ...) از طرح و ایجاد موانع توسط آنها
بالا رفتن اهمیت ایران در طرح دریایی جاده ابریشم نوین	گسترش نفوذ نظامی چین (عدم سازگاری با منافع ایران)
افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران	افزایش رقابت‌های منطقه‌ای
ورود فناوری‌های نو به ایران	انحصار بازار ایران در اختیار چین
استفاده ایران از موقعیت گذرگاهی خود	ممانعت قدرت‌های رقیب از این امر
تقویت موقعیت ژئواستراتژیکی و ژئوپلیتیکی ایران و کسب اعتبار قابل توجه برای ایران	چالش سیاست خارجی ایران از سوی کشورهای رقیب طرح
رشد اقتصادی ایران	انزوای سیاسی و فرهنگی در پی انزوای اقتصادی و کاهش اهمیت ژئوپلیتیکی ایران
اتصال ایران به شبکه اقتصاد جهانی	آسیب‌های عدم اتصال به شبکه جهانی در صورت عدم پیوستن به طرح
تقویت امنیت داخلی	تهدیدات ناشی از وابستگی یکطرفه ایران به چین
تقویت شاخص‌های توسعه یافتگی	افزایش فشارهای ناشی از رقابتی طرح علیه ایران

ایران بایستی موقعیت ویژه و جایگاه مهم ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک و مزیت‌های اقتصادی خود را به گونه‌ای برای چین و جهان تعریف و تثبیت کند که بتواند در طرح ابتکار کمربند-جاده نقش محوری بیابد و از آن به عنوان ابزاری برای چانه‌زنی سیاسی استفاده و منافع ملی خود را حفظ کند. در صورت اثرگذاری موفق موجب افزایش همکاری‌های اقتصادی در منطقه، احیای موقعیت ژئواکونومیک ایران و حضور فعال‌تر ایران در همکاری‌های غیر غربی می‌گردد.

در صورت عدم موفقیت طرح ابتکار یک کمربند-یک جاده در ایران موجب آسیب‌های جدی به محیط‌زیست، ایجاد فشارهای مضاعف از طرف چین به ایران، خدشه‌دار شدن ثبات ایران بر اثر افزایش بدهی‌های ناشی از طرح، رقابتی شدن نرخ‌ها در ایران و عدم کنترل دولت بر آن، ورود بیش از حد کالاهای ارزان چینی و عدم توان رقابت کالاهای ایرانی و سرازیر شدن مازاد تولیدات اقتصادی چین به ایران و بیکاری و تعطیلی کارخانه خواهد شد.

References

- Adami, A, Keshvarz Moghadam, E. (2013). *The Role of Geo-economy of Energy in Linkage of Iran and China*. Scientific Quarterly of Political and International Research, 5(14), 75-). ۱۰۴. In Persian).
- Akbarpour, A. (2001). *China on the Verge of Joining the World Trade Organization*. Political Translation, No. 9. (In Persian)
- Almaeifar, A. (2017). *Society, Politics and Economy in China Today*. Tehran: Abrar International Cultural Studies and Research Institute, first edition. (In Persian).
- Amirahmadiyan, B., Salehi Dolatabad, R. (2017). *China's New Silk Road Initiative (Aims, obstacles and challenges)*. Research Letter of International Relations, 9(36), 1-42. (In Persian).
- Asgarian, H. (2015). *Perspectives on Iran-China Relations*. Tehran: Abrar Contemporary International Studies and Research Cultural Institute, Vice Chancellor for Research. (In Persian).
- Blackwill, R. D. & Harris, J. M. (2016). *War by Other Means: Geoeconomics and Statercraft*, Cambridge. Harvard university press.
- Bourse Press News Agency*, 08 Dec 2016. Available at <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/02/041055490>
- Charles, C & Lucy, H. (2015). *China's Great Game: Road to a New Empire*. Financial Times.

- Chen, W. Sh. (2010). *China's Oil Strategy: "Going Out to Iran"*. Asian Politics and Policy, 2(1).
- Cooley, A. (2012). *Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia*. Oxford: Oxford University Press.
- Cooley, A. (2015). *China's Changing Role in Central Asia and Implications for US Policy: From Trading Partner to Collective Goods Provider* In *Looking West: China and Central Asia, Hearing Before the U.S. China Economic and Security Review Commission*.
- Darabi, G & Mousavi Shafaei, M. (2011). *Objectives and Dimensions of Chinese Energy Diplomacy*. Foreign Relations Quarterly, 3 (4), (In Persian)
- Dehghanian, M. H (2018). *Iran in the Mirror of China's Foreign Policy*. Tehran: Abrar Contemporary International Studies and Research Cultural Institute. (In Persian)
- Deng Yang, H. (2001). *On the Offensive: Chinese Perpectives on the U.S. Global Strategy, Political to Reality*. Foreign Science Quarterly, 116(3), 443-365.
- Ezzati, E. (2001). *Geopolitics in the twenty-first century*, Tehran: Samat Publications.
- Fu, Y. (2015). *How Chinese and Americans Are Misreading Each Other_ And Why It Matters*. The World Post.
- Garver, J. (2004). *Extending Regional Cooperation in the Field of the Caspian Sea Energy (Kras-Neka China-Iran Project)*. Central Asia and Caucasus Studies Quarterly, 74(13). (In Persian)
- Garver, J. (2009). *China and Iran; the Ancient Partners in the Post-imperial World*. translated by Saeedeh Mousavi, Office of Political and International Studies, Iranian Ministry of Foreign Affairs, Tehran. (In Persian)
- Ghanbarloo, A. (2013). *China's Foreign Policy Security Foundations*. Strategic Studies, 6, 136. (In Persian)
- Ghasemi, F. (2010). *Geopolitical Model of Regional Security Case Study: The Middle East*. Geopolitics Quarterly, 6(18), 57-94. (In Persian).
- Hafeznia, M., Motaqi, M., Bolhasani, K., Roshani, R. (2019). *Common geopolitical concerns and relationships Islamic Republic of Iran and China*. Strategic Management Studies of National Defence Studies, 9(34), 116-91. (In Persian).
- Hassanzadeh, M. (2008). *China's Role in Iran's Economic Security*. Tehran", Research Institute for Economic Management. (In Persian)
- Iran News Agency. (2015). *Iran-China: A Great Diplomatic Achievement*, 1/25/2016.

- Jisi, W. (2014). *Marching Westwords: The Rebalancing of China's Geostrategic*. In *The World in 2020 According to China: Chinese Foreign Policy Elites Discuss Emerging Trends in International Politics*, ShaoBinHong (eds) The Netherlands: Koninklijke Brill NV.
- Kemenade, W. (2010). *China vs. the Western Campaign for Iran Sanctions*. *The Washington Quarterly*, 33(3), 99-114.
- Key Poor, J. (2009). *Iranian Energy Diplomacy and National Interests in the World*. *Quarterly Journal of Foreign Relations*, 1(4). (In Persian)
- Khodagholipour, A. (2017). *China's Belt-Road Initiative and its Impact on the National Interests of the Islamic Republic of Iran*. *Foreign Policy Quarterly*, 31(1), 17-49.
- Lacoste, Yves; Giblin, Beatrice. (1999). *Factors and Thoughts in Geopolitics*, translated by Ali Ferasati. Tehran, Amen Publishing (In Persian)
- Mac D. A. (2015). *Access, Assurance and Acceptance: Moving beyond the Status-quo/ Revisionist Power Debate in Investigating China's Emerging Foreign Policy Strategy* In *Facing China as a New Global Superpower: Domestic and International Dynamics from a Multidisciplinary Angle*, ed. By Huhua Cao and Jeremy Paltiel, Springer, 172.
- Mackerras, C. (2015). *Xinjiang in China's Foreign Relations: Part of a new Silk Road or Central Asian Zone of Conflict?* *East Asia*, 32:25-42.
- Mehrabi, A., Eghtedarnesad, M. (2015). *Explanatory, geopolitical model of Pakistan regarding the competition and cooperation with Islamic republic of Iran (with the focus on the position and regional role)*. *Journal of Subcontinent Researches*, 6(20), 199-223. (In Persian)
- Miri, S. J. (2015). *Anthropological View of China and Russia in the Political Geography of Iran*. Tehran, Sociologists) .In Persian)
- Naderian, M. A. (2007). *Geopolitics of Oil and the International Position of the United States*. *Journal of Energy Economics*, No. 96.
- Peyrouse, S. (2015). *China AS An Economic Actor in Central Asia: Between Development and Concerns* In *Looking West: China and Central Asia, Hearing Before the U.S.* -China Economic and Security Review Commission; Report of the Office of Infrastructure Studies. (2019). *Progress, Partnerships and Prospects of the Belt-Road Initiative Project*, Deputy of Infrastructure Research and Production Affairs. Research Center of the Iranian Islamic Consultative Assembly.
- Sariolghalam, M. (2000). *Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Center for Strategic Research. (In Persian)

- Sazmand, B., ramezani, A. (2019). *Economic regionalism in East Asia: ASAN+3 or ASAN+6*. Geopolitics Quarterly, 15(53), 180-206. (In Persian).
- Scobell, Andrew et al. (2014). *China's Strategy toward South and Central Asia*. RAND Corporation;
- Shariatinia, M. (2016). *Iran and Belt-Road Initiative*. Roundtable Program.
- Small, A. (2015). *China, the United States, and the question of Afghanistan, In Looking West: China and Central Asia, Hearing Before the U.S. –China Economic and Security Review Commission*.
- Small, A. (2016). *China-Pakistan Axis; The New Geopolitics of Asia*, translated by Mohammad Hossein Dehghanian, Tehran: Abrar Contemporary Studies Institute. (In Persian)
- Soderbaum, F. (2015). *Early Old New and Comparative Regionalism: The Scholarly Development of the Field*. KFG Working Paper (The Transformative Power of Europe).
- Song, J & Wang, Z. (2019). *China's Economic Activities in Iran in the Framework of the Belt-Road Initiative: Opportunity or Challenge*. Political Strategy Quarterly. Third 3(11), 147-160.
- Tabandeh, S & Mottaqi, E. (2010). *Step-by-step Pragmatism in Relations Between Iran and China 2001-2010*. Quarterly Journal of Political Science, 13, 25-51. (In Persian)
- Taheri Amin, Z. (1997). *China*. Tehran: Iranian Ministry of Foreign Affairs, Printing and Publishing Institute. (In Persian)
- UNDP. (1996). *Silk Road and other Trade Routes of the Central Asian with the World (past, present and future)*. translated by Reza Pakdaman, Tehran: Iran Ministry of Culture. (In Persian)
- Vaezi, M. (2008). *Strategy of Constructive Interaction and Requirements of Development-Oriented Foreign Policy, Collection of Articles on Development-Oriented Foreign Policy*. Tehran: Research Institute for Strategic Research on Expediency. (In Persian)
- Wanderlich, U. (2004). *The New Regionalism Framework an IR Approach to European Integration? Second Pan- European Conference Standing Group om EU Politics*, Bologna.
- Weitz, R. (2015). *China and Afghanistan after the NATO Withdrawal the Jamestown Foundation*.
- Winter, t. (2016). *One belt, One road, one heritage: Cultural diplomacy and the Silk Road*. The Diplomat 29,1-5.

Zhang, J. (2015). *China's New Foreign Policy under Xi Jin ping: towards 'Peaceful Rise*.

